

Οι συνέπειες του στερητικού περιβάλλοντος στην ανάπτυξη του βρέφους

Αργυροπούλου, Μαρία Ιωάννα,

*Κλινικός Ψυχολόγος, MSc, Ph.D. -Ψυχοθεραπεύτρια Γνωσιακής / Συμπεριφοριστικής
κατεύθυνσης*

gmargirop@gmail.com, www.argiropoulou.gr

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ
ΠΟΥ ΖΟΥΝ ΣΕ
ΣΥΝΘΗΚΕΣ
ΦΤΩΧΕΙΑΣ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΠΟΥ ΖΟΥΝ ΣΕ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

- 21% των παιδιών στις ΗΠΑ ζει σε συνθήκες φτώχειας
- 1 στα 4 παιδιά ζει σε συνθήκες φτώχειας στις **πιο πλούσιες χώρες του κόσμου**
- Πάνω από 3 δις άνθρωποι (σχεδόν ο μισός πληθυσμός της γης) ζει με λιγότερα από 2,5 δολάρια την ημέρα
- Σύμφωνα με τη UNICEF, **22,000** παιδιά πεθαίνουν **κάθε μέρα** εξαιτίας της φτώχειας

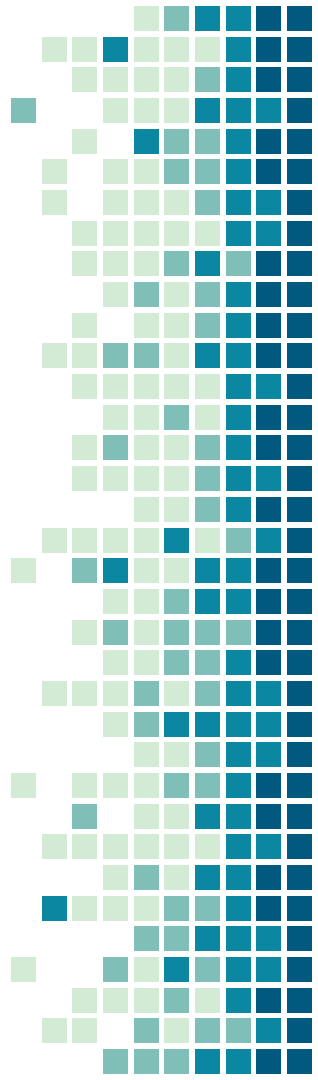
Η φτώχεια καλύπτει όλες τις πλευρές της οικογενειακής ζωής:

Η οικονομική δυσπραγία συνδέεται αρνητικά με την ευημερία των παιδιών

**Ποιότητα
κατοικίας και
φροντίδας για
υγεία**

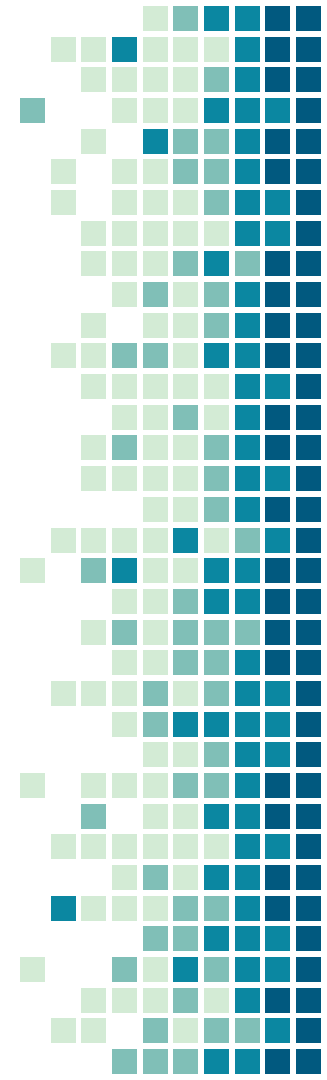
**Πρόσβαση
στην
εκπαίδευση
και στις
εγκαταστάσεις
αναψυχής**

**Ασφάλεια του
ατόμου που
περπατά στο
δρόμο**

Η φτώχεια

- Αν και το οικογενειακό εισόδημα αυξομειώνεται και τείνει να αυξάνεται όσο τα παιδιά μεγαλώνουν, η φτώχεια κατά τη διάρκεια της πρώτης παιδικής ηλικίας αντιστοιχεί σε μεγαλύτερη δυσκολία για την ευημερία των παιδιών, ιδίως για τη σχολική επίδοση και την ανάπτυξη των νοητικών ικανοτήτων, αλλά και για την ανάπτυξη μείζονος κατάθλιψης στην ενήλικη ζωή συγκριτικά με τη φτώχεια σε μεταγενέστερα στάδια ανάπτυξης

“

- Τα προβλήματα ψυχικής υγείας των παιδιών που έχουν πληγεί από τη φτώχεια μπορούν να μειωθούν σημαντικά αν το εισοδηματικό επίπεδο της οικογένειας ανέβει πάνω από το όριο της φτώχειας

Η σχέση της φτώχειας με τη σωματική υγεία

Αρρώστιες που οφείλονται στο περιβάλλον όπως η φυματίωση και το άσθμα εμφανίζονται πιο συχνά σε παιδιά φτωχών οικογενειών

Η δηλητηρίαση από μόλυβδο, η οποία συνδέεται με μαθησιακές δυσκολίες και περιορισμό των νοητικών λειτουργιών εμφανίζεται πιο συχνά σε παιδιά που ζουν σε ερειπωμένες κατοικίες οι οποίες ενδέεται να περιέχουν μόλυβδο και σκόνη

Η σχέση της φτώχειας με τις μεθόδους ανατροφής των παιδιών

Οι γονείς με χαμηλά εισοδήματα είναι πιο σκληροί και ελεγκτικοί.

Απαιτούν υπακοή χωρίς συζήτηση

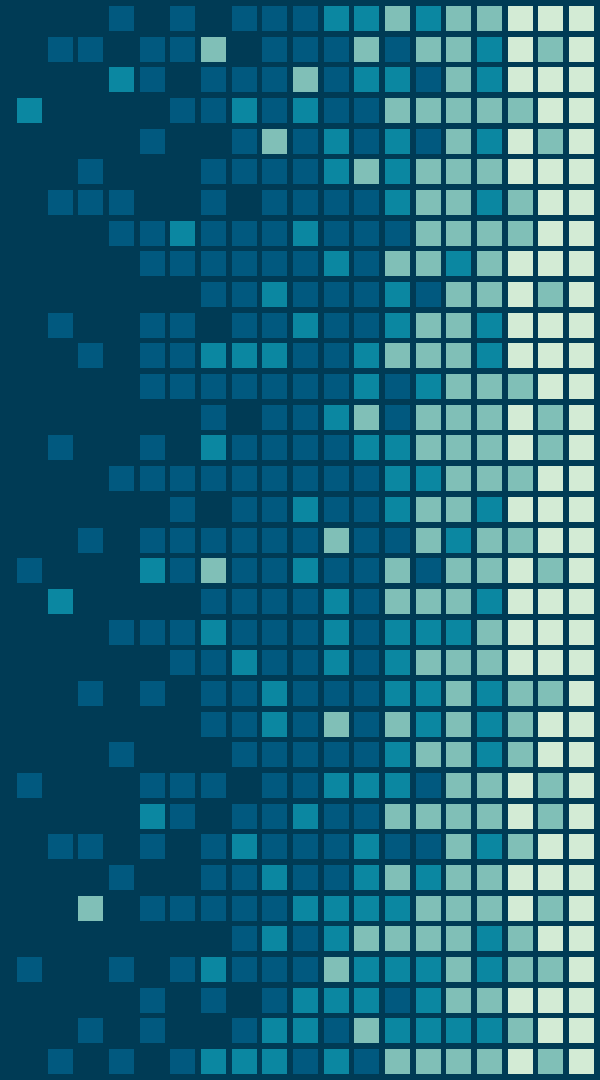
απόθαρρύνουν την περιέργεια των παιδιών επειδή οι επικίνδυνες συνθήκες της καθημερινότητά τους καθιστούν την ανεξαρτησία των παιδιών πολύ επικίνδυνη

Η σχέση της φτώχειας με τα επίπεδα στρες των γονέων

Οι γονείς με χαμηλά εισοδήματα έχουν υψηλότερα επίπεδα κατάθλιψης, αρνητικά συναισθήματα αυταξίας και αρνητικές πεποιθήσεις για τον βαθμό ελέγχου που μπορούν να έχουν στις συνθήκες ζωής τους

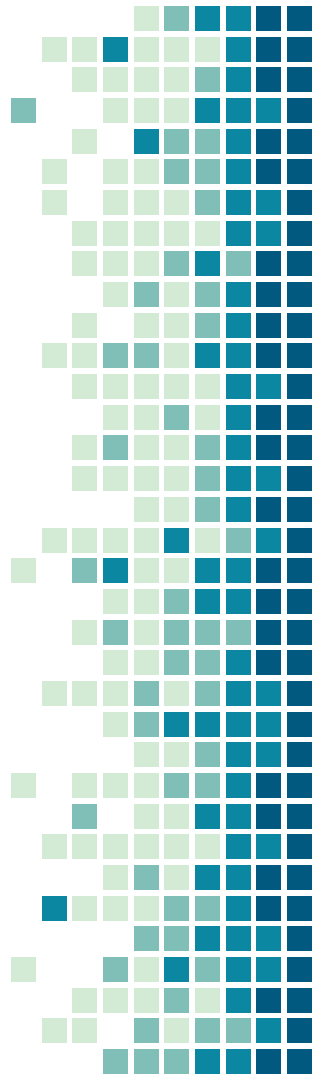
Οι γονείς με στρες είναι λιγότερο τρυφεροί, χρησιμοποιούν πιο συχνά σωματικές τιμωρίες και είναι λιγότερο συστηματικοί στην αλληλεπίδραση με τα παιδιά τους

ΠΑΙΔΙΑ
ΠΛΟΥΣΙΩΝ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

Παιδιά πλουσίων οικογενειών

- Σε κίνδυνο για εμφάνιση συμπεριφορικών και συναισθηματικών προβλημάτων όπως κατάθλιψη (ιδίως τα κορίτσια) και υψηλά επίπεδα χρήσης ουσιών.
- Νοιώθουν υπερβολική πίεση για επιτυχία, τείνουν να είναι απομονωμένα από τους ενήλικες και νοιώθουν συναισθηματική απόσταση από μητέρα

Παιδιά πλουσίων οικογενειών

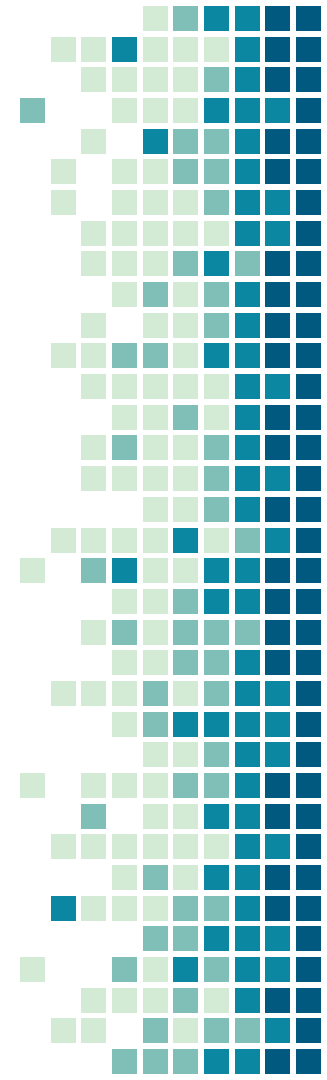

- Ο χρόνος τους είναι υπερβολικά προγραμματισμένος, ιδίως με δραστηριότητες που καθοδηγούνται από την ανάγκη για επιτυχία
- Περνούν τον ελάχιστο ελεύθερο χρόνο με συνομιλήκους κάνοντας χρήση αλκοόλ και ναρκωτικών για να αποφορτιστούν

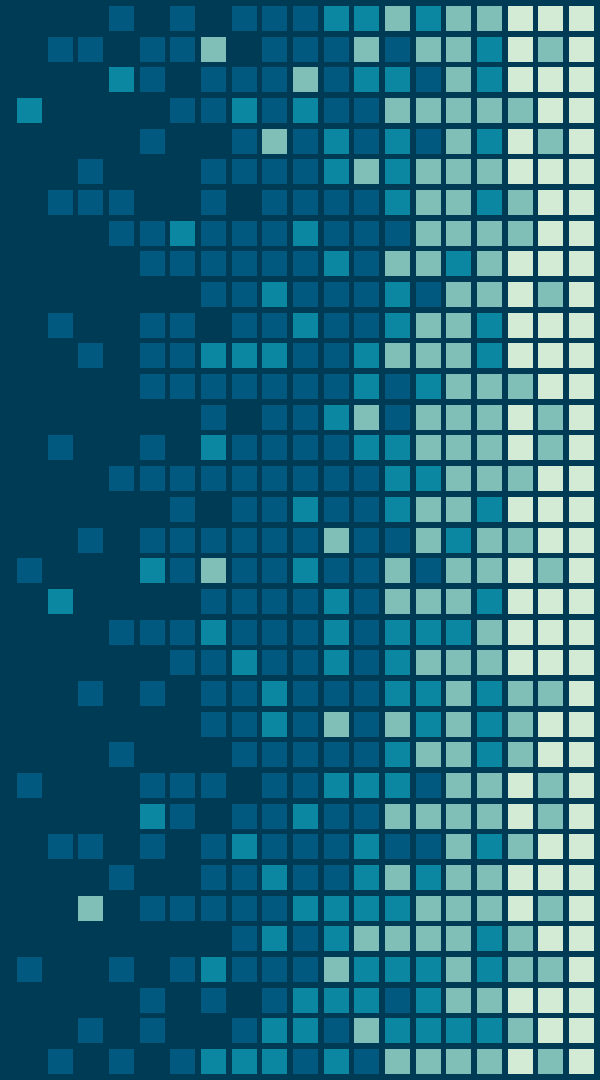
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΜΕ ΕΦΗΒΕΣ ΜΗΤΕΡΕΣ

Τα παιδιά με ανύπανρες έφηβες μητέρες

- Έχουν λιγότερο αυτοέλεγχο
- Είναι πιο επιθετικά
- Έχουν μικρότερη νοητική ανάπτυξη
- Οι νέες μητέρες τους είναι λιγότερο προετοιμασμένες να αναθρέψουν παιδιά και έχουν λιγότερο ενδιαφέρον να το κάνουν
- Έχουν πολύ περιορισμένους πόρους λόγω έλλειψης συζύγου
- Οι μητέρες τους είναι πιθανότερο να έχουν λιγότερη εκπαίδευση, να ζουν σε προβληματικές περιοχές, να μην έχουν ποιοτική φροντίδα υγείας και να είναι κοινωνικά απομονωμένες

ΜΟΡΦΕΣ
ΠΑΘΟΓΟΝΩΝ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ
ΣΧΕΣΕΩΝ

ΜΟΡΦΕΣ ΠΑΘΟΓΟΝΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

- Έλλειψη ανταπόκρισης στις απαιτήσεις της καθημερινής οικογενειακής ζωής, έλλειψη καθοδήγησης, επικράτηση συναισθήματος ανασφάλειας
- Διαταραγμένη προσωπικότητα γονέων η οποία προκαλεί μόνιμη συναισθηματική αναστάτωση
- Ακατάλληλα πρότυπα μίμησης (γονείς με αντικοινωνικές συμπεριφορές)
- Διαλυμένες οικογένειες λόγω θανάτου, διαζυγίου ή διάστασης γονέων

Σχέσεις γονέα- παιδιού

ΜΟΡΦΕΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΩΝ
ΣΧΕΣΕΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ:

- Μητρική αποστέρηση
- Προβληματική σχέση γονέα παιδιού

ΜΟΡΦΕΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ: Μητρική αποστέρηση

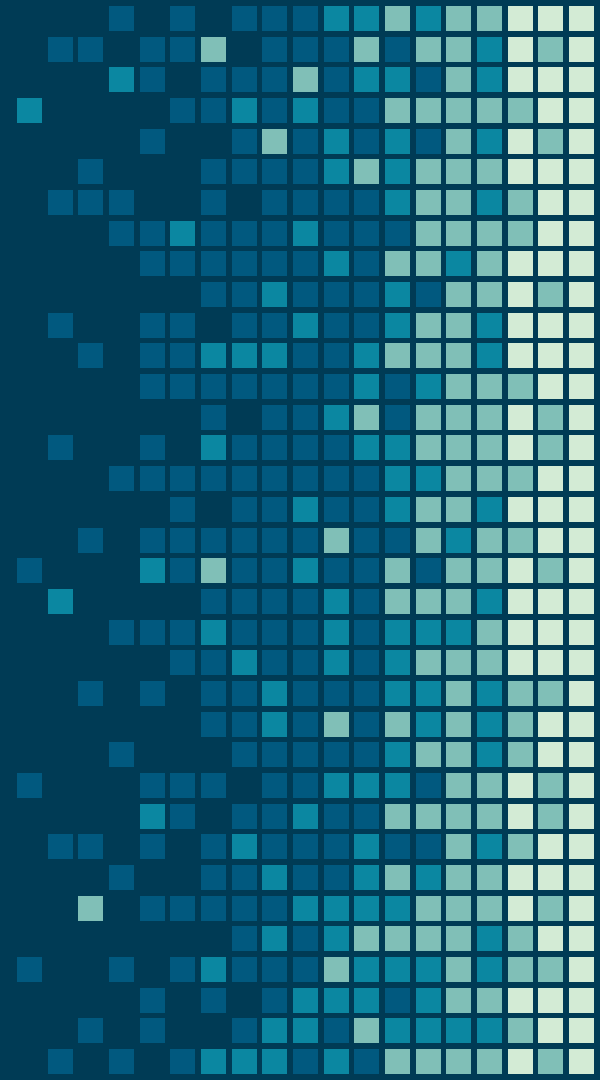
Ο εγκλεισμός του παιδιού σε ίδρυμα

- Επιβράδυνση ψυχοκινητικής ανάπτυξης, ιδίως ομιλίας
- Διαταραχής σχέσης και συναισθηματικής επαφής με τους άλλους ανθρώπους
- Ο μακρόχρονος ιδρυματισμός επιδρά αρνητικά στη διαμόρφωση της προσωπικότητας
- Ενδέχεται να προκαλέσει σοβαρές ψυχοπαθολογικές καταστάσεις

Συγκαλυμμένη μητρική αποστέρηση στο σπίτι

- Ανεπαρκής και ακατάλληλη φροντίδα (π.χ. αδιάφορη, απορριπτική ή υπερβολικά τιμωρητική μητέρα)
- Διαφορετικές συνέπειες από παιδί σε παιδί, μπορούν να επανορθωθούν από σωστό μητρικό υποκατάστατο, ιδίως αν η απομάκρυνση της μητέρας είναι προσωρινή (π.χ. λόγω ταξιδιού)
- Μεταξύ 3 μηνών και 3 ετών πιο ευαίσθητη ηλικία στη μητρική αποστέρηση
- ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΕΧΕΙ ΑΡΚΕΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΑΝΑΓΚΗ ΤΗ ΜΗΤΕΡΑ ΤΟΥ

Ψυχικά τραύματα

Ψυχικά τραύματα

- Οι απώλειες αγαπημένων προσώπων έχουν πιο σημαντικές επιπτώσεις από τις υλικές απώλειες, οι πρώιμες απώλειες τείνουν να ξεπερνιούνται πιο δύσκολα και να αναζωπυρώνονται στην ενήλικη ζωή σε συνθήκες στρες
- Κλονίζουν την αυτοπεποίθηση και την αίσθηση ασφάλειας, τις αξίες
- Δημιουργούν ενοχές, προκαλούν μοναξιά
- Όταν παρατείνονται και το άτομο αδυνατεί να τις ξεπεράσει μπορούν να οδηγήσουν σε κατάθλιψη, αυτοκτονία
- Κρίσιμος ο ρόλος του υποστηρικτικού περιβάλλοντος

Είδη στρεσογόνων γεγονότων κατά την άποψη των παιδιών

Συγκρούσεις με
γονείς
Ενδοοικογενειακή
βία
Γονεϊκή αδιαφορία

- Ψυχολογικά προβλήματα ή ασθένειες μελών της οικογένειας
- Κακές γονεϊκές σχέσεις, «διαζύγιο»

Κατηγορίες Τραυματικών Εμπειριών

Απώλεια σημαντικών σχέσεων:

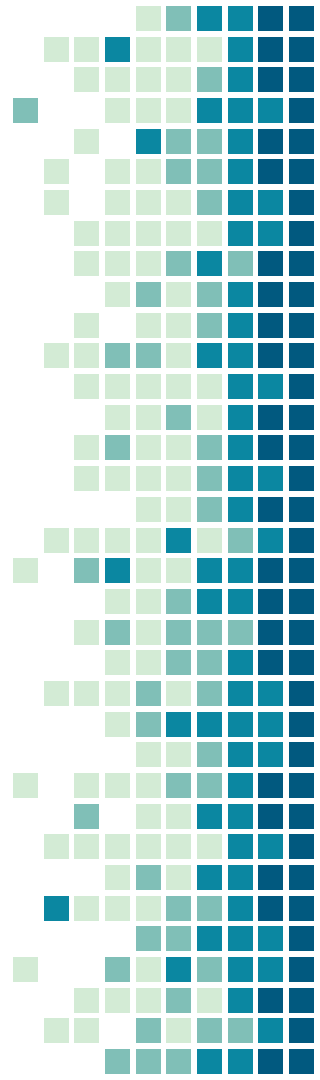
- «διαζύγιο» γονέων, όταν αυτό στερεί την επαφή με τον ένα γονέα ή και τους δύο γονείς
- Θάνατος/ γονέα
- Εκδίωξη από το σπίτι

Εμπειρίες θυματοποίησης

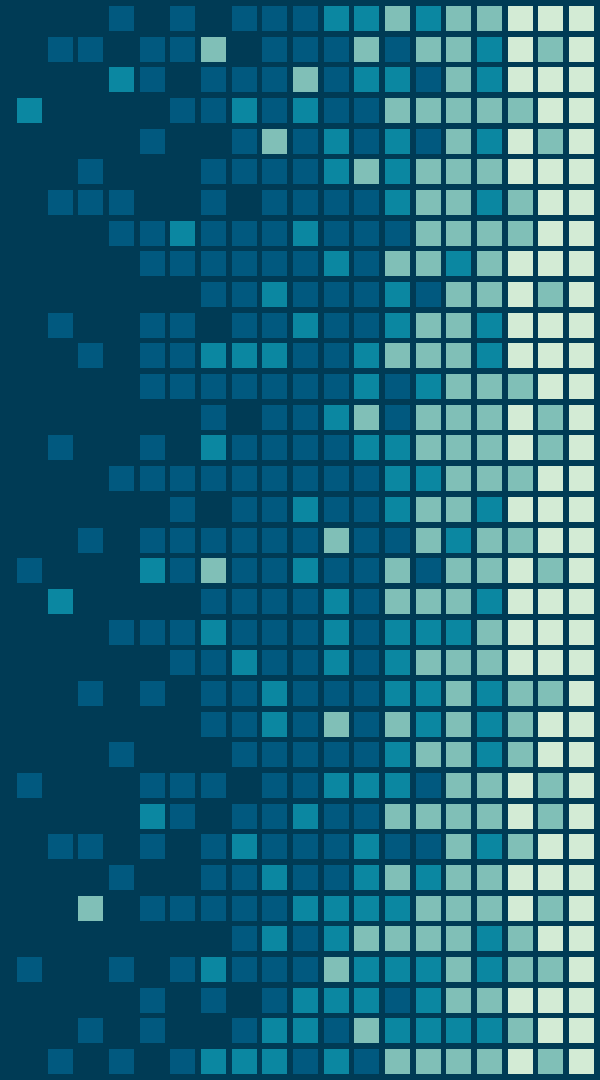
- Φυσική ή συναισθηματική βία – κυρίως από γονέα
- Ατυχήματα
- Βία στο σχολείο

«Όρια φυσικής αντοχής» (!)

«Όρια της διαχείρισης του στρες»

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ
ΠΟΥ
ΚΑΚΟΠΟΙΟΥΝ
ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ
ΤΟΥΣ

“

- *Με εξαίρεση την ακραία σωματική και σεξουαλική κακοποίηση, υπάρχει κατά τόπους μεγάλη ποικιλομορφία στα είδη των συμπεριφορών που αναγνωρίζονται ως κακοποίηση στα διάφορα μέρη του κόσμου.*
- *Αυτό που θεωρείται κατάλληλη ή μη μεταχείριση των παιδιών (π.χ. συχνότητα και σοβαρότητα σωματικής τιμωρίας) ποικίλλει σε πολύ μεγάλο βαθμό από οικογένεια σε οικογένεια και από κοινότητα σε κοινότητα*

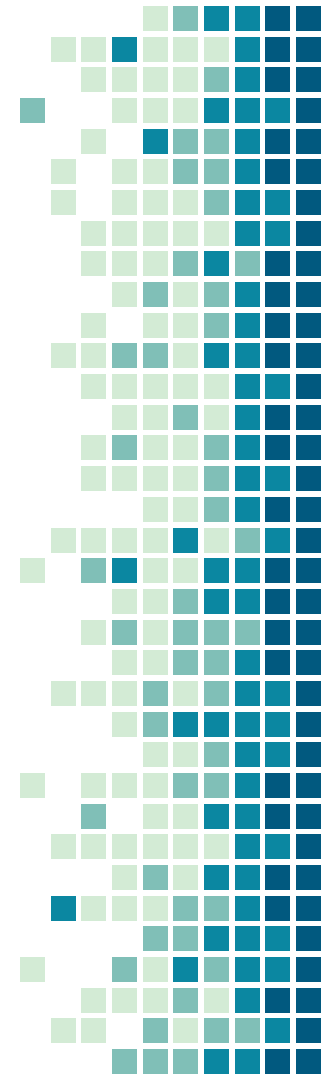
Γιατί οι γονείς
κακοποιούν τα ίδια
τους τα παιδιά;

Γιατί οι γονείς κακοποιούν τα ίδια τους τα παιδιά;

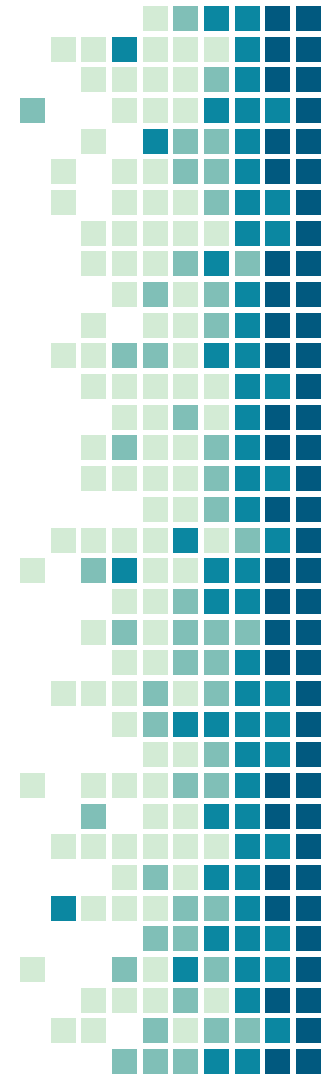
- 30% των γονιών που κακοποιούσαν τα παιδιά τους είχαν υποστεί και οι ίδιοι κακοποίηση
- Το οικογενειακό στρες (π.χ. χρόνια φτώχεια, πρόσφατη απώλεια εργασίας, συζυγική ασυμφωνία & κοινωνική απομόνωση) συμβάλλει στην κακοποίηση
- Μεγαλύτερη πιθανότητα κακοποίησης όταν η μητέρα είναι πολύ νέα, έχει χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, κάνει χρήση ναρκωτικών ή αλκοόλ ή όταν έχει μικρή οικονομική στήριξη από τον πατέρα του παιδιού

Ποια παιδιά βρίσκονται σε μεγαλύτερο κίνδυνο για κακοποίηση;

Ποια παιδιά βρίσκονται σε μεγαλύτερο κίνδυνο για κακοποίηση;

- Τα βρέφη και τα παιδιά κάτω των 3 ετών
- Τα κορίτσια
- Τα παιδιά που προέρχονται από συγκεκριμένες εθνότητες (π.χ. τα παιδιά των γηγενών Αμερικανών, των Αμερικανών που κατάγονται από τα νησιά του Ειρηνικού και την Αφρική)

“

- *Η σωματική
κακοποίηση είναι μια
κοινωνική παθογένεια
που οφείλεται στην
αποδοχή της βίας στην
οικογένεια, στις τοπικές
κοινότητες και στην
κοινωνία*

Η παιδική κακοποίηση ως κοινωνική παθογένεια

- Οι γονείς ξεκινούν να επιβάλλουν την πειθαρχία στα παιδιά τους μέσω της σωματικής τιμωρίας και καταλήγουν να τα τραυματίσουν
- Σε χώρες στις οποίες η σωματική τιμωρία αποδοκιμάζεται (π.χ. Σουηδία, Ιαπωνία) υπάρχουν πολύ χαμηλά ποσοστά παιδικής κακοποίησης

Η αναπτυξιακή πορεία των κακοποιημένων παιδιών

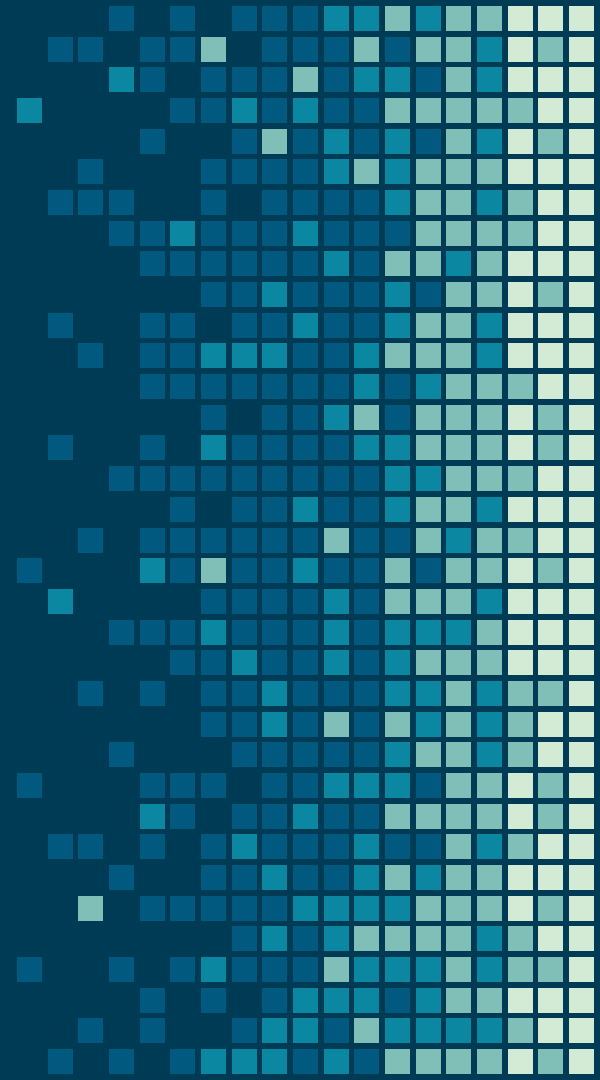
- Μεγαλύτερη πιθανότητα εκδήλωσης κατάθλιψης, κατάχρησης ουσιών, εμφάνισης σεξουαλικών προβλημάτων και εκδήλωσης εγκληματικής συμπεριφοράς στην ενήλικη ζωή

Η αναπτυξιακή πορεία
των κακοποιημένων
παιδιών

*Το ¼ των κακοποιημένων
παιδιών δεν εμφανίζει
μακροπρόθεσμα
προβλήματα*

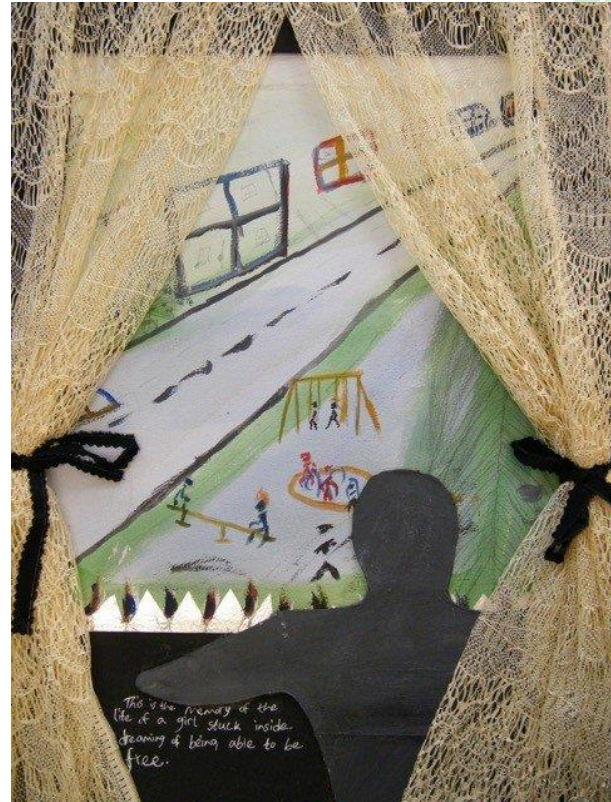
Προστατευτικοί παράγοντες:
η ύπαρξη στενής σχέσης με
έναν τουλάχιστον ενήλικα, η
σχετικά σταθερή
οικογενειακή κατοικία, οι
θετικές εμπειρίες στο
σχολείο & η συμμετοχή σε
εξωσχολικές δραστηριότητες

Trafficking

trafficking

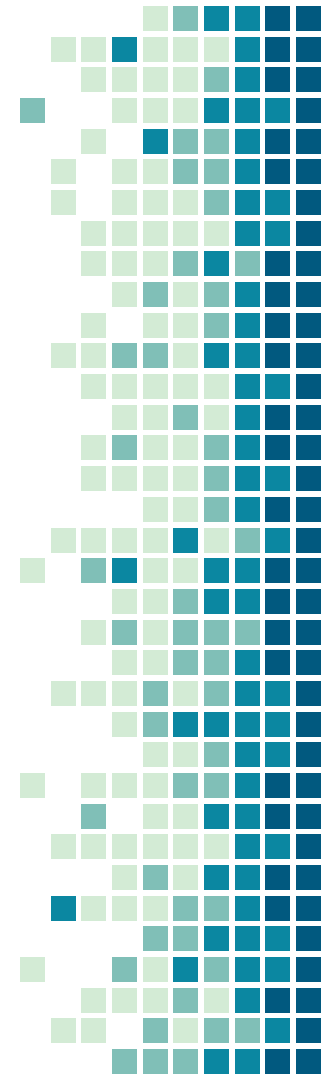
Ο επίσημος ορισμός του Trafficking προέρχεται από το Πρωτόκολλο και έχει την έννοια της αποτροπής, της καταστολής και Της τιμωρίας της παράνομης διακίνησης προσώπων, γυναικών και παιδιών κατά κύριο λόγο, με σκοπό τη σεξουαλική και οικονομική εκμετάλλευσή τους.

Trafficking

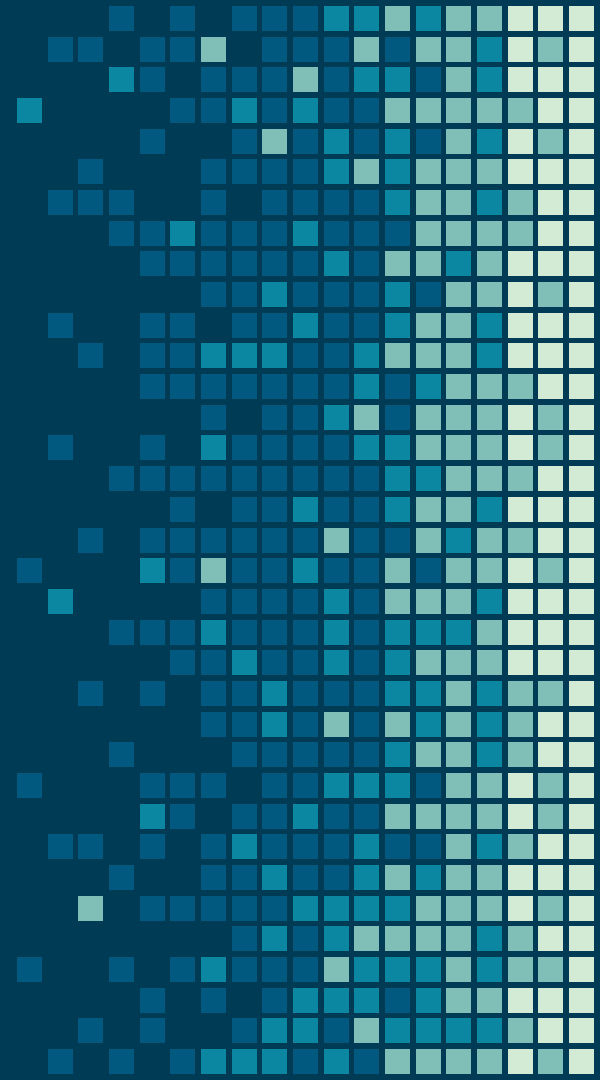
Επαιτεία (γυναίκες, παιδιά)

- Εξαναγκασμός για συμμετοχή σε στρατιωτικές επιχειρήσεις (άνδρες και παιδιά).
- Αφαίρεση και εμπορία οργάνων
- Σεξουαλική εκμετάλλευση

- “
- *Σήμερα, εκτιμάται ότι ένας μεγάλος αριθμός γυναικών και παιδιών, ο οποίος δεν μπορεί με ακρίβεια να υπολογιστεί, είναι θύματα οργανωμένων δικτύων εμπορίας ανθρώπων,*

Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
ΤΟΥ ΣΤΡΕΣ
ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ
ΕΦΗΒΟΥΣ

Τέσσερις κατηγορίες προγραμμάτων διαχείρισης του στρες

A) Προγράμματα Πρωτογενούς Πρόληψης

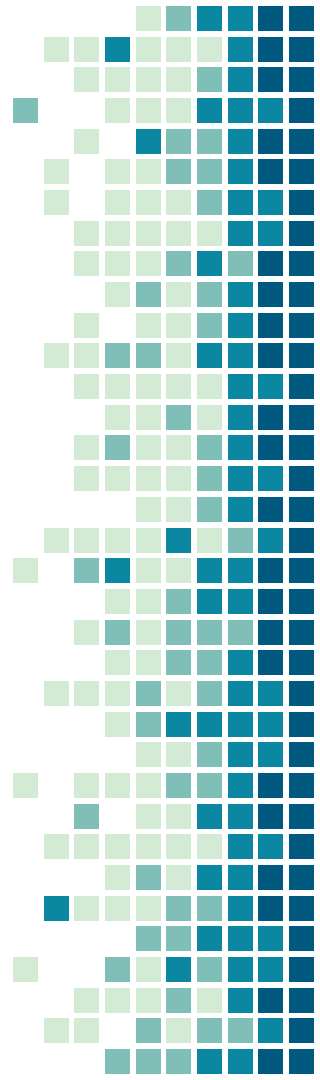
B) Ειδικά προγράμματα εξειδικευμένης θεματολογίας

Γ) Προγράμματα «παρέμβασης στην κρίση»

Δ) Προγράμματα ενδυνάμωσης του ατόμου (παιδιού/ εφήβου) για τη συνολική ισχυροποίησή του ως προς την αντιμετώπιση των διαφόρων πηγών στρες

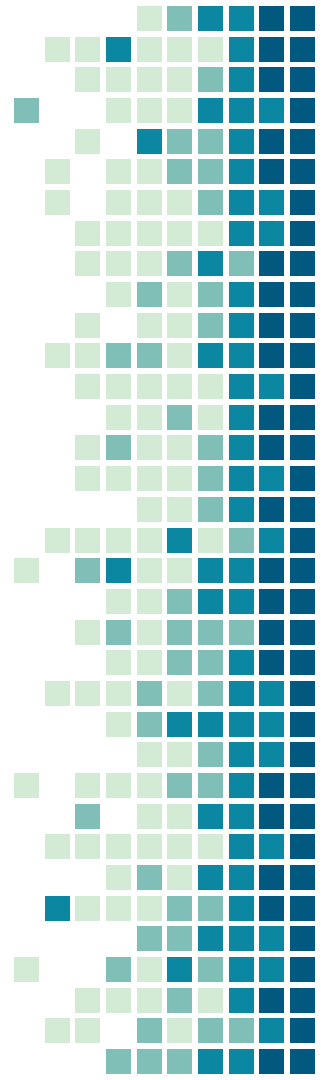
Α) Προγράμματα πρωτογενούς πρόληψης

- Έχουν συνήθως ως στόχο την ευαισθητοποίηση της κοινότητας (οικογένειας, σχολείου) σε ειδικά θέματα της παιδικής και εφηβικής ηλικίας, και τα οποία μπορούν να μεταβληθούν σε σημαντικές πηγές στρες (π.χ. θέματα υγιεινής, ατυχήματα, βία, κακοποίηση).
- **Στόχος** των προγραμμάτων αυτών είναι η μείωση κατά το δυνατόν της πιθανότητας έκθεσης σε αρνητικά γεγονότα ή καταστάσεις, ή ακόμα η μείωση των παραγόντων επικινδυνότητας που συμβάλλουν στη δημιουργία ανεπιθύμητων καταστάσεων.

B) Ειδικά προγράμματα εξειδικευμένης θεματολογίας

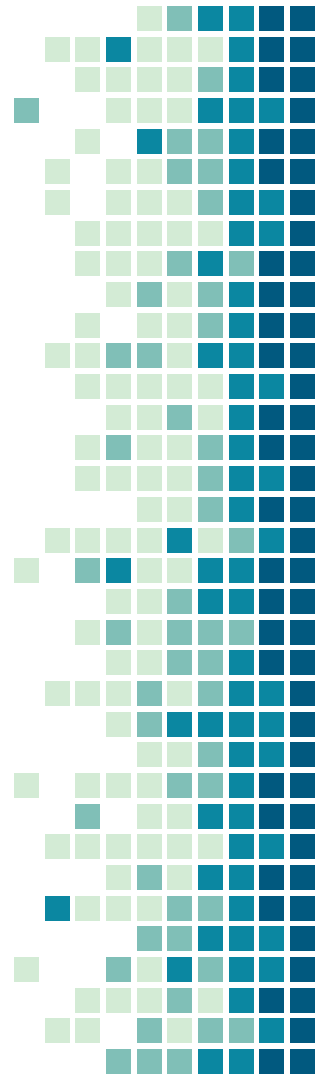
Ειδικά προγράμματα που απευθύνονται στον ίδιο τον παιδικό/ εφηβικό πληθυσμό, συνήθως μέσω του σχολείου, και που έχουν ως στόχο την πρόληψη έκθεσης σε συγκεκριμένες πηγές στρες ή το μετριασμό των αρνητικών τους συνεπειών. Τέτοια είναι προγράμματα για την αποφυγή ατυχημάτων, αγωγής υγείας, αποφυγής της σχολικής αποτυχίας, αποφυγής της χρήσης ουσιών, ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης, κ.α.

Γ) Προγράμματα παρέμβασης στην «κρίση»

Η τρίτη κατηγορία αναφέρεται σε μια ειδική μορφή διαχείρισης του στρες, την «παρέμβαση στην κρίση».

Ουσιαστικά αναφέρεται στην άμεση διαχείριση/ αντιμετώπιση των συνεπειών ενός τραυματικού γεγονότος (φυσική καταστροφή, θάνατος, θυματοποίηση) ή κατάστασης (βία, κακοποίηση), και αποτελείται από μία ειδική σειρά στρατηγικών και βημάτων.

Δ) Προγράμματα ενδυνάμωσης του ατόμου (παιδιού/ εφήβου)

- Η τέταρτη κατηγορία αναφέρεται στις προσπάθειες για τη γενικότερη μείωση του στρες, καθώς στόχος τους είναι η συνολική ισχυροποίηση του ατόμου για την αντιμετώπιση των διαφόρων πηγών στρες.
- Οι προσπάθειες αυτές έχουν ως κύριο στόχο τα ίδια τα παιδιά και τους εφήβους, σε πλαίσιο είτε ατομικό είτε ομαδικό (κυρίως στο επίπεδο του σχολείου ή μιας σχολικής τάξης).

